

**КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
ІНСТИТУТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН**

УДК 339.924(7)
На правах рукопису

КУЗНЄЦОВА Наталія Володимирівна

**"ФІНАНСОВИЙ АСПЕКТ
ПІВНІЧНОАМЕРИКАНСЬКОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ"**

Спеціальність 08.05.03. - Міжнародні економічні відносини

Н. Кузнєцова

АФТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ -1996

339.9

ЛННБ України ім.В.Стефаніка

00760904 (Q)

Дисертацією є рукопис.

Дисертаційна робота виконана в Науково-дослідному економічному інституті (НДЕІ) Міністерства економіки України (м.Київ).

Науковий керівник кандидат економічних наук,
доцент Єременко Олексій Кас'янович

Офіційні опоненти доктор економічних наук
Плотніков Олексій Віталійович

кандидат економічних наук,
доцент Лінніков Валентин Миколайович

Провідна організація Київський державний економічний
університет

Захист відбудеться "6" лютого 1997 року о 14 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 01.01.19 в Інституті міжнародних відносин Київського університету імені Тараса Шевченка за адресою: 254119, м.Київ, вул. Мельникова, 36/1, зал засідань вченої ради.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Київського університету імені Тараса Шевченка за адресою: 252017, м.Київ, вул. Володимирська, 58.

Автореферат розісланий "4" січня 1997 року.

Вчений секретар

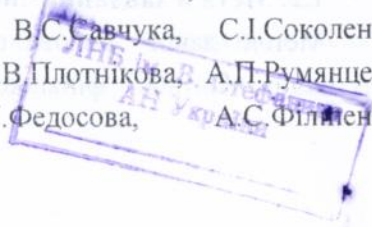
спеціалізованої вченої ради *О.В.Сніжко* О.В.Сніжко.

1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ.

1.1.Актуальність теми і стан її розробки.

У сучасному світі швидкими темпами розвиваються інтеграційні процеси між країнами та зростає значення фінансових відносин в їх співробітництві. Північноамериканська економічна інтеграція та її механізм функціонування є цікавим прикладом розвитку інтеграційних процесів у фінансовій сфері та розробки методів їх регулювання. Оскільки, по-перше, у дане інтеграційне об'єднання входять країни з різним рівнем економічного розвитку, що обумовлює специфіку їх економічних відносин та відмінність від інших інтеграційних угруповань; по-друге, у північноамериканській інтеграції особлива роль належить руху капіталів, переважно американських, які поклали початок розвитку у регіоні інтеграційних процесів у виробничій та торговельній сферах; по-третє, міждержавне регулювання фінансових відносин в умовах північноамериканської інтеграції здійснюється з врахуванням різного економічного рівня розвитку країн, у результаті якого ряд пільгових положень надається Канаді та Мексиці.

За умов, що склалися в системі світогосподарських зв'язків, зростає значення науково-теоретичних і практичних розробок, пов'язаних із зовнішньоекономічною діяльністю країн у фінансовій сфері. Цим проблемам надається значна увага у працях відомих українських та російських економістів, а також їхніх зарубіжних колег. Серед наукових праць, в яких досліджувалися ті чи інші аспекти сучасних інтеграційних процесів та міжнародні фінансові відносини, можна виділити роботи таких українських економістів: В.С.Будкіна, В.А.Вергуна, А.С.Гальчинського, М.А.Дудченка, О.К.Єременка, Л.Л.Кістерського, П.Н.Климка, В.П.Клочка, В.А.Колибанова, А.І.Кредісова, В.С.Савчука, С.І.Соколенка, В.О.Степаненка, В.І.Павлюка, О.В.Плотнікова, А.П.Румянцева, В.Д.Сікори, В.О.Супруна, В.М.Федосова, А.С.Філіпенка,

П.С.Єщенко та ін., а також російських економістів: Л.А.Баграмова, А.О.Бородаєвського, Т.В.Лавровської, В.Д.Парканського, В.В.Попова, О.О.Шліхтера та ін.

Проблемам і напрямкам розвитку північноамериканської інтеграції присвячені роботи ряду американських економістів: М.Гіттельмана, Л.Ідена, С.І.Кобріна, Т.Коушли, М.Ларуді, А.Мак-Євана, М.А.Молота, П.Морісі, П.Стрітена, Дж.Фокса, Ш.Фрідмана; канадських економістів - М.Гестріна, Д.І.Мак-Креді, А.М.Ругмана, К.А.Френзела; мексиканських економістів - П.Аспе, Г.Гардена, А.Х.Гонсалеса та ін.

Слід відзначити, що раніше у вітчизняній літературі праці щодо північноамериканської інтеграції або охоплювали переважно відносини двох країн (США і Канади), або носили досить загальний характер. Аналіз інтеграційних процесів у фінансовій сфері співробітництва США, Канади та Мексики і методів їх регулювання (згідно з Північноамериканською Угодою про створення зони вільної торгівлі - НАФТА), що важливо з точки зору використання північноамериканського досвіду для України, залишився без належної уваги. Зараз перед Україною стоїть питання виходу країни на міжнародну арену економічних відносин і розробки своїх власних методів щодо їхнього регулювання, особливо у фінансовій сфері. Для більш швидкого виходу країни на міжнародний ринок капіталів, створення власного ринку капіталів, розробки методів щодо їхнього регулювання, залучення іноземних інвестицій при одночасному збереженні суверенітету країни необхідно враховувати позитивний закордонний досвід у цих сферах. Актуальність і злободенність зазначених проблем визначили вибір теми дисертаційної роботи.

1.2. Мета й завдання дисертаційного дослідження.

Метою даної роботи є комплексний аналіз теоретичних і практичних питань фінансових відносин країн в умовах

північноамериканської інтеграції, дослідження їх сучасного стану та методів регулювання.

Мета дисертаційного дослідження зумовила постановку та вирішення слідуючих завдань:

- комплексний аналіз фінансових відносин країн в умовах північноамериканської інтеграції;
- аналіз концептуальних підходів до дослідження інтеграційних процесів у північноамериканському регіоні та ролі фінансових відносин країн у їх розвитку;
- дослідження особливостей розвитку інтеграційного процесу між США, Канадою та Мексикою, визначення факторів його формування та рушійних сил;
- аналіз ролі руху капіталів у розвитку економічних, виробничих та торговельних зв'язків між трьома країнами;
- дослідження специфіки методів регулювання іноземних інвестицій в умовах північноамериканської інтеграції;
- розкриття та оцінка пільгового положення Канади та Мексики у сфері регулювання іноземних інвестицій в рамках НАФТА;
- дослідження впливу торговельних заходів на інвестиційний режим у регіоні;
- аналіз останніх тенденцій у напрямках руху, зміни обсягів та сфери прикладання підприємницьких капіталів трьох країн у Північній Америці;
- аналіз регулювання фінансових послуг та заходів захисту фінансового ринку Мексики в умовах північноамериканської інтеграції;
- виявлення елементів загальної валютної політики країн в рамках НАФТА;
- аналіз впливу зони долара на економіку Канади та Мексики в умовах вільної торгівлі у північноамериканському регіоні;

ство - дослідження платіжних відносин трьох країн, взаємозалежності стану їх платіжних балансів та питань загального регулювання платіжних балансів США, Канади та Мексики в рамках НАФТА.

1.3. Предмет і об'єкт дослідження.

Предметом дослідження виступає комплексний аналіз фінансових відносин між США, Канадою та Мексикою. Об'єктом дослідження є північно-американський інтеграційний процес.

1.4. Методологія і методика дослідження.

Методологічною основою даного дослідження є фундаментальні положення макроекономічної науки, пов'язані з міжнародним поділом праці, рухом капіталів, зовнішньою торгівлею, валютною політикою, платіжними балансами, а також висновки в працях провідних сучасних економістів з питань зовнішньоекономічних зв'язків.

У процесі роботи над дисертацією використовувався діалектичний метод пізнання, який дає можливість вивчати економічні явища в процесі розвитку взаємозв'язків, аналізувати загальноекономічну, фактичну і статистичну інформацію, узагальнювати практичний досвід діяльності. В дисертації також використано елементи методів системного аналізу, логічного узагальнення та статистичного аналізу.

У процесі проведення дослідження проаналізовано наукову та спеціальну літературу за даною проблемою, розглянуто розробки академічних інститутів та університетів України та Росії. Дисертаційне дослідження проведено з використанням ряду зарубіжних оригінальних джерел. За допомогою комп'ютерної мережі INTERNET одержано повний текст Північноамериканської Угоди про створення зони вільної торгівлі. В дисертації використано праці ряду американських, канадських і мексиканських економістів, періодичні північноамериканські видання та публікації ООН, МВФ, офіційні матеріали північноамериканських країн.

1.5. Теоретичне і практичне значення дисертації.

Теоретичне значення результатів дослідження полягає в тому, що отримані в них розробки поглиблюють науково-теоретичні питання розвитку сучасних інтеграційних процесів, в даному випадку між країнами з різним ступенем економічного розвитку, стверджують збільшення значення фінансових відносин країн в їх співробітництві, розкривають специфіку їх регулювання між розвинутими країнами та країною, що розвивається.

Практичне значення полягає в тому, що отримані наукові результати можуть бути використані відповідними міністерствами та відомствами як зарубіжний досвід при подальших розробках ними програм інтегрування України у світове господарство. Це торкається тих аспектів програм, що стосуються виходу України на міжнародний ринок капіталів, залучення іноземних інвестицій, розробки методів їхнього регулювання та інших аспектів фінансових відносин нашої країни з іншими країнами світу. Велике практичне значення, на думку автора, має система регулювання іноземних інвестицій та фінансових послуг в умовах північноамериканської інтеграції, яка надає певні преференції країнам згідно з потребами їх економік.

1.6. Наукова новизна та достовірність результатів дослідження.

Наукова новизна дисертаційної роботи полягає в тому, що в ній:

- в результаті комплексного аналізу фінансових відносин країн в умовах північноамериканської інтеграції виявлено їх специфіку, яка полягає в урахуванні різного економічного рівня розвитку країн, можливості їх участі в інтеграції та у наданні відносних переваг трьом країнам виходячи з потреб їх економік;

- в результаті дослідження інтеграційного комплексу Канада-США-Мексика виділено рушійні фактори його становлення, серед яких головне значення має рух підприємницьких, особливо американських, капіталів;

- виявлено специфіку методів регулювання іноземних інвестицій між країнами з різним рівнем економічного розвитку в умовах північноамериканської інтеграції, яка полягає у поєднанні поступової лібералізації інвестиційного режиму у регіоні з диференційованим підходом до трьох країн та наданні пільгового положення Канаді та Мексиці в цій сфері;

- в результаті дослідження торговельних заходів, які в значному ступені визначають інвестиційний клімат у регіоні, виявлено негативний вплив торговельних обмежень на інвестиційну діяльність трьох країн;

- досліджено заходи в інвестиційній політиці Канади та Мексики, які спрямовані на одночасне поєднання загальної лібералізації інвестиційного режиму у регіоні з рядом спеціальних обмежень у цій галузі, які обумовлені необхідністю захисту національної промисловості країн в умовах дії НАФТА;

- виявлено специфіку регулювання відносин у сфері фінансових послуг між розвинутими країнами та країною, що розвивається, що дозволило виділити пільгове положення Мексики в цій галузі та визначити методи захисту фінансового ринку Мексики від інтенсивного іноземного проникнення;

- проаналізовано останні тенденції у русі підприємницьких капіталів і діяльності ТНК у регіоні, показано ступінь взаємопроникнення капіталів США, Канади, Мексики та їх розподіл по галузях економіки, що повністю відповідає спеціалізації країн в рамках північноамериканської інтеграції;

- в результаті дослідження валютної політики країн в умовах дії НАФТА виявлено, що вона спрямована на повну конвертацію валют трьох країн та свободу переказу грошей у регіоні, але не передбачає проведення єдиної валютної політики, що пояснюється прагненням Канади та Мексики до зберігання свого суверенітету;

- виявлено значення взаємних зовнішньоекономічних зв'язків США, Канади та Мексики для стану їх платіжних балансів, що обумовлює необхідність в майбутньому для трьох країн в розробці загальних методів їх регулювання в умовах дії НАФТА.

Достовірність наукових положень та висновків, які містяться в дисертаційній роботі, полягає в тому, що вони, по-перше, не суперечать фундаментальним положенням економічної теорії і, по-друге, підтверджені в ході проведення дослідження на основі фактичного та статистичного матеріалу.

1.7. Наукові положення, які виносяться на захист:

- основоположна роль фінансових відносин у становленні інтеграційного комплексу Канада-США-Мексика;

- можливість взаємовигідного фінансового співробітництва країн з різним рівнем економічного розвитку в умовах інтеграційних процесів;

- можливість поєднання лібералізації інвестиційного режиму в північноамериканському регіоні із захистом національних інтересів Канади та Мексики, що полягає у наданні їм пільгового положення у цій галузі;

- методи захисту національної промисловості Канади та Мексики в умовах загальної лібералізації інвестиційного режиму у північноамериканському регіоні;

- негативний вплив торговельних обмежень, які застосовуються в рамках НАФТА, на інвестиційний режим у регіоні;

- можливість відкриття фінансового ринку Мексики з одночасним захистом її фінансової системи від інтенсивного іноземного проникнення;

- об'єктивна потреба для США, Канади та Мексики в розробці загальних методів регулювання платіжних відносин при можливих погіршеннях стану платіжних балансів країн, викликаних дією НАФТА.

1.8. Апробація роботи та наукові публікації.

Основні положення дисертаційного дослідження були обговорені на засіданні відділу міжнародних економічних відносин Науково-дослідного економічного інституту Мінекономіки України та на засіданні кафедри міжнародних економічних відносин Київського університету ім.Тараса Шевченка.

В дисертаційній роботі використано результати дослідження, які проведені автором за планом НДР НДЕІ Мінекономіки України. Окремі положення, які представлені в роботі, знайшли відбиток у наукових звітах наступних тем:

- "Джерела, умови та наслідки зовнішнього фінансування економіки України" (5.92.1.5.);
- "Пріоритетні напрямки зовнішньоекономічної політики України в системі міжнародних економічних відносин" (5.29.1.6.).

Основні положення дисертаційної роботи доповідалися на Міжнародній науково-теоретичній конференції "Міжнародний бізнес: теорія та українська практика" (Київ,1996р.) і на Всеукраїнській науковій студентській конференції "Проблеми трансформації економічних систем і становлення ринкового господарства в Україні" (Київ,1996р.).

Основні положення дисертаційного дослідження опубліковані у чотирьох друкованих працях, загальним обсягом 2,4 д.а..

1.9. Обсяг і структура дисертаційної роботи.

Загальний обсяг дисертації 187 сторінок, в тексті 12 таблиць. Додатки включають 19 таблиць і 2 схеми. Список використаної літератури складається із 158 найменувань.

Мета й завдання дослідження визначили структуру роботи:

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. Формування регіонального інтеграційного комплексу Канада-США-Мексика

1.1. Концептуальні підходи до дослідження економічної інтеграції у Північній Америці

1.2. Процес становлення інтеграційного комплексу Канада-США-Мексика

РОЗДІЛ 2. Інтеграційні процеси у фінансовій сфері північноамериканського континенту

2.1. Міждержавне регулювання іноземних інвестицій в умовах північноамериканської інтеграції

2.2. Рух підприємницьких капіталів

2.3. Міждержавне регулювання фінансових послуг в рамках північноамериканської зони вільної торгівлі.

РОЗДІЛ 3. Платіжні відносини в умовах північноамериканської інтеграції

3.1. Валютна політика США, Канади та Мексики в рамках північноамериканської зони вільної торгівлі

3.2. Стан платіжних балансів країн в умовах інтеграційних процесів у Північній Америці

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

ДОДАТКИ

1.10. Короткий зміст дисертаційної роботи. У вступі обґрунтовується актуальність дослідження, його головна мета і завдання.

Визначається предмет і об'єкт дослідження, доводиться наукова новизна роботи та практична цінність отриманих результатів.

У першій главі розглядаються концептуальні підходи до дослідження інтеграційних процесів, у даному випадку у Північній Америці, їхнє можливе подальше посилення та розширення у цьому регіоні. Виділено головні фактори формування інтеграційного комплексу Канада-США-Мексика, з'ясований процес його становлення.

У другій главі аналізуються методи регулювання іноземних інвестицій в рамках НАФТА, вплив торговельних обмежень на інвестиційний режим у регіоні, виділяється пільгове положення Канади і Мексики у даній сфері; досліджується рух підприємницьких капіталів у північноамериканському регіоні, їхні обсяги та основні сфери прикладання; проведений аналіз відносин США, Канади та Мексики у сфері фінансових послуг та методів захисту фінансового ринку Мексики від інтенсивного іноземного проникнення.

У третій главі проведений аналіз валютної політики трьох країн в рамках НАФТА, питань можливого застосування загальної валюти; виявлено взаємозалежність стану платіжних балансів трьох країн і необхідність введення окремих загальних методів регулювання їх платіжних відносин в умовах дії НАФТА.

2. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ.

2.1. В результаті дослідження з'ясовано ряд особливостей, які притаманні північноамериканській інтеграції, що відрізняють її від західноєвропейської моделі.

По-перше, країни НАФТА мають різний рівень економічного розвитку та яскраво виражений центр тяжіння, оскільки основні торговельні та інвестиційні потоки спрямовані, головним чином, із США або до США. Торговельні та інвестиційні зв'язки Канади та Мексики до останнього часу були відносно слабкими.

По-друге, для економік США, Канади та Мексики характерні стабільні економічні та політичні зв'язки, і інтеграція між країнами існувала ще задовго до її інституціонального оформлення.

По-третє, інтегрування економік США, Канади та Мексики в значній мірі було зумовлено свободою міграції між ними капіталів, відсутністю обмежень на переказ прибутків і доходів за кордон, здавна існуючою частковою лібералізацією торгівлі та вільною міграцією робочої сили.

По-четверте, в Північній Америці розвиток інтеграції відбувався переважно під впливом суто ринкових сил. Провідна роль у розвитку інтеграційного процесу належить не державі, а монополіям, перш за все американським ТНК. Саме вони стали головною рушійною силою процесу інтеграції. Державне регулювання здійснювалося у загальному порядку і виявлялося у створенні сприятливого клімату для розвитку економічних процесів у регіоні, але без створення специфічних наднаціональних органів і укладання міжурядових угод до останнього часу.

По-п'яте, фінансові відносини країн у північноамериканському регіоні мають особливо велике значення, оскільки початок розвитку інтеграційних процесів поклав рух підприємницьких капіталів.

По-шосте, з утворенням зони вільної торгівлі США, Канадою та Мексикою встановлено наднаціональні органи регулювання діяльності компаній трьох країн в рамках НАФТА. Однак, незважаючи на їх утворення, наднаціональні органи регулювання в Північній Америці не отримали повноцінного розвитку, на відміну від ЕС, оскільки, в першу чергу Канада, а також і Мексика бачать в них загрозу своїй політичній незалежності. Зона вільної торгівлі виступає однією із перших сходинок економічної інтеграції у даному регіоні. Можна припустити, що наступним кроком в інтеграції США, Канади та Мексики буде створення митного союзу.

2.2. Оскільки в результаті дослідження встановлено, що при формуванні інтеграційного комплексу Канада-США-Мексика в першу чергу отримали розвиток зв'язки щодо капіталу, то розподілення функцій між американським, канадським і мексиканським капіталом у північноамериканському регіоні справило прямий вплив на сформований там поділ праці на основі виробничої кооперації та спеціалізації, що передумовило формування своєрідної структури товарних потоків. В Канаді і Мексиці більше розвинуте трудомістке

та матеріаломістке виробництво, в США - науковомістке. При цьому, в виробничих зв'язках регіону велике значення мають відносини між дочірніми компаніями Канади та Мексики і їх материнськими компаніями в США, що зумовило "філіальний" характер виробництва на території Канади та Мексики.

2.3. Зовнішня торгівля США, Канади і Мексики, в особливості двох останніх, має яскраво виражену регіональну направленість, і аналогів такої торгівлі у світі більше немає. Так, частка США у зовнішній торгівлі Канади складає 74,7%, Мексики - 77,2%. Частка Канади у зовнішній торгівлі США - 20,3%, а Мексики - 8,7%. Більш 70% торгівлі трьох країн є міжфірмовою, яка здійснюється американськими ТНК.

2.4. Оскільки рух капіталів відіграє особливо важливу роль в північноамериканському регіоні, то для США, Канади та Мексики мають велике значення питання регулювання іноземних інвестицій. НАФТА спрямована на повну поступову лібералізацію інвестиційного режиму у регіоні і захист прав північноамериканських інвесторів. У цьому плані США, Канада та Мексика надають інвесторам національний режим, гарантії від експроприації та націоналізації їх інвестицій, вводять заборону на використання окремих "виробничих вимог", встановлюють процедуру розв'язання суперечок.

Необхідно підкреслити, що при лібералізації інвестиційного режиму в регіоні враховується різний рівень економічного розвитку країн, і, виходячи з цього, передбачається ряд суттєвих виключень із загального режиму інвестування для Канади та Мексики. Так, в Канаді інвесторам США і Мексики необхідний спеціальний дозвіл при набутті контролю над канадськими підприємствами, загальний обсяг активів яких перевищує:

- протягом 12 місяців після вступу НАФТА в силу 150 млн. кан. дол.;

- починаючи з 1995 р. величину, яка дорівнює показнику попереднього року, помноженого на річну поправку (збільшення у номінальному ВВП).

Повністю "закритими" для північноамериканських інвесторів в Канаді залишаються такі галузі як нафтова, газова, уранова, транспортні послуги та сфера культури, а в деяких галузях для них існують суворі обмеження. Виходячи з потреб національної промисловості, Канада має право висувати ряд вимог до іноземних інвесторів, серед яких вимоги відносно передачі нових технологій та виробничого процесу.

Як з'ясовано в результаті дослідження, Мексика, як країна, що розвивається, має найбільшу кількість пілг. В тих галузях, де обмежується іноземна участь (141 вид діяльності), інвестиції США і Канади оцінюються з точки зору корисності їх для економіки країни, а саме: вплив на зайнятість і навчання персоналу, передача нової технології, підвищення продуктивності праці та конкурентоспроможності мексиканських товарів і т.п.

Для інвесторів США і Канади при набутті контролю над мексиканськими підприємствами потрібний спеціальний дозвіл, якщо активи цього підприємства перевищують:

- 25 млн.дол. протягом 3-х років після вступу НАФТА в силу;
- 50 млн.дол. протягом 3-х років після 3-х років дії НАФТА;
- 75 млн.дол. протягом 3-х років після 6-ти років дії НАФТА;
- 150 млн. дол. після 9-ти років дії НАФТА.

Ряд галузей Мексики (нафтова, газова промисловість, електроенергетика, залізниця, супутниковий зв'язок та ін.) є повністю закритими для північноамериканських інвесторів. Суворі "виробничі вимоги" Мексика залишила для інвесторів США та Канади в автомобільній промисловості і для підприємств макіладорас, оскільки їм належить значна частка в експорті країни.

2.5. В роботі доведено, що значний вплив на новий режим для іноземних інвестицій в регіоні мають торговельні обмеження, до яких відносяться правила "походження товарів" і положення про "повернення мита". Правила "походження" встановлюють процедуру визначення, чи має продукція, торгівля якою ведеться в рамках НАФТА, "регіональне походження", і чи може вона мати право на використання переваг зменшених тарифних ставок. Правила "походження" направлені на стимулювання виробництва в Північній Америці і нерозповсюдження режиму НАФТА на фірми, розташовані поза цим регіоном. Правила "походження" складаються із двох видів вимог, які застосовують у різних комбінаціях і до різних видів продукції. Основна вимога стосується імпорту проміжних деталей для здійснення змін у тарифній класифікації. Друга вимога (її часто застосовують додатково до змін у тарифній класифікації) полягає в тому, що продукція повинна мати мінімум "регіонального змісту". "Північноамериканський зміст" товарів повинен мати чи 60% вартості операції, чи 50% вартостної мережі.

Введення обмежень на положення про "повернення мита" на імпорт проміжної продукції, якщо кінцевий продукт потім експортується, так само як і правила "походження", здійснюється для збільшення регіонального змісту товарів. Але вони негативно вплинуть на інвестиційний режим у регіоні, оскільки ТНК, які використовують при виробництві своєї продукції значну частку "непівнічноамериканських" матеріалів, не отримають переваги зменшених тарифних ставок НАФТА, а це негативно вплине на конкурентоспроможність їх товарів.

2.6. Для руху прямих іноземних інвестицій (ПІІ) у Північній Америці характерна велика поляризація їх спрямованості, тобто основні інвестиційні потоки йдуть із США в напрямку Канади та Мексики і в США із цих країн. Американські ПІІ в Канаді у 1993

році склали 70395 млн. дол. чи 12,8% загальних прямих інвестицій США за кордоном і 64,2% всіх ПІІ в Канаді. Основне збільшення американських інвестицій здійснюється за рахунок реінвестированого прибутку. Приплив американського капіталу в Канаду у найближчі декілька років буде пов'язано перш за все з раціоналізацією промисловості і підвищенням продуктивності праці, оскільки це необхідно в умовах НАФТА для забезпечення конкурентоспроможності канадської продукції. Однак, функціонування американських філій у канадській економіці обумовлює не тільки постійний приплив капіталу у формі ПІІ, але і великий стік капіталу із країни у формі процентів та дивідендів, що негативно відбивається на стані її платіжного балансу.

Прямі інвестиції США в Мексиці у 1993 році склали 15413 млн.дол. чи 2,8% всіх американських прямих інвестицій за кордоном і 64,5% всіх ПІІ в Мексиці. З лібералізацією інвестиційного режиму в Мексиці в рамках НАФТА американські ПІІ в країну будуть швидкими темпами зростати. Однак, на відміну від Канади, це, перш за все, буде засновано на використанні мексиканської дешевої робочої сили і визначає принципову відміну американських ПІІ в Канаді та Мексиці.

Американські капітали в Канаді спрямовані, головним чином, у виробничі галузі (а саме, в електричне та транспортне машинобудування, хімічну та нафтову промисловість), в Мексиці - в аналогічні виробничі галузі та харчову промисловість. Для Мексики характерно швидке збільшення іноземного капіталу в банківській сфері та секторі послуг. В США мексиканські та канадські інвестиції переважно зосереджені у виробничому секторі та сфері послуг.

В 1993 році ПІІ Канади в США досягли 39400 млн. дол. чи половини всіх прямих канадських інвестицій за кордоном. Це, в свою чергу, склало 8,9% всіх ПІІ в США. Прямі інвестиції Мексики в

США незначні. В 1993 році вони становили 1039 млн.дол. (50% всіх ПІІ Мексики) чи всього 0,2% всіх ПІІ в країні.

Аналіз прямих інвестицій Канади в Мексиці показує, що серед іноземних інвесторів вона посідає на шостому місті. Її ПІІ в Мексиці в 1994 році склали 791 млн.дол. чи 2,3% від всіх ПІІ в Мексиці і 1% всіх ПІІ Канади за кордоном. З утворенням північноамериканської зони вільної торгівлі канадські інвестиції будуть надходити в Мексику більш швидкими темпами, а основними сферами їх зосередження, по всій бачимості, стануть машинобудівничі підприємства і фінансові інститути.

2.7. Політика США, Канади та Мексики в сфері регулювання фінансових послуг спрямована на відкриття фінансових ринків трьох країн на основі надання національного режиму, запровадження наднаціональних органів, які здійснюють контроль за додержанням умов НАФТА і надання ряду пільг Мексиці, як країні, що розвивається, для захисту її фінансового сектору від інтенсивного іноземного проникнення. Однак, у цій сфері кожна із країн ввела ряд обмежень для участі іноземного капіталу. В США фінансовий ринок добре захищений від іноземного втручання внутрішніми законами, які обмежують як територіальне розширення іноземних фінансових інститутів, так і розширення сфери їх діяльності. В Канаді суттєві обмеження на американську та мексиканську участь у фінансових інститутах стосуються тільки торгівлі цінними паперами.

Необхідно відзначити, що Мексиці протягом перехідного періоду (з 1994 по 2000 роки) надається право керувати процедурою ліцензування та надавати дозвіл на окремі види діяльності, а також обмежувати іноземну участь за окремими типами фінансових інститутів. Під час перехідного періоду для комерційних банків, фірм, які займаються цінними паперами, максимальна частка іноземного капіталу визначається як процент від сукупного капіталу

всіх фінансових інститутів даного типу в Мексиці: для комерційних банків - 1,5%; для фірм, які займаються цінними паперами, - 4,0%. Протягом цього періоду Мексикою встановлено, що сукупність допустимого капіталу всіх іноземних фінансових філій, яка визначається як процент від сукупного капіталу всіх фінансових установ Мексики, не повинна перевищувати встановлений процент для даних видів установ. З цією метою, починаючи з першого року дії НАФТА, початкові обмеження будуть збільшуватися кожного року в рівних нарощуваннях для досягнення кінцевого обмеження на початок останнього року перехідного періоду. Для комерційних банків початкове обмеження - 8%, кінцеве - 15%; для фірм, які займаються цінними паперами, для факторингованих і лізингових компаній - відповідно 10% і 20%.

Важливим моментом є те, що на випадок різкого збільшення іноземної власності в фінансовому секторі Мексики передбачено спеціальні заходи. Так, якщо сума допустимого капіталу фінансових іноземних комерційних банків, визначена як процент від сукупного капіталу всіх комерційних банків в Мексиці, досягне 25%, США, Канада та Мексика повинні розглянути питання відносно можливості потенційного несприятливого ефекту від присутності комерційних банків США і Канади на мексиканському ринку та запровадження тимчасових заходів для обмеження іноземної власності.

2.8. Аналіз валютної політики країн в рамках НАФТА показує, що гарантується повна конвертованість національних валют країн, свобода переказів грошових засобів, дивідентів та прибутків за кордон. Це положення має особливе значення, оскільки справляє великий вплив на інвестиційну діяльність у регіоні. У той же час створення якої-небудь регіональної організації з питань валютного регулювання не передбачається. Кожна з країн залишає свою

національну валюту, так як загальна розрахункова одиниця НАФТА не розроблена. Тут необхідно відмітити, що скоріше всього і найближчим часом не передбачається перехід країн до загальної валюти, що перш за все пояснюється рядом політичних причин, в основі яких лежить необхідність захисту Канадою та Мексикою свого суверенітету. Тому є найбільш ймовірним встановлення колективного управління монетарними процесами при збереженні національних валют, які пов'язані з валютою країни-лідера, чим створення наднаціональної грошової одиниці та повністю уніфікованої грошової системи за типом ЕВС.

Під дію НАФТА не підпадає також політика у сфері грошового обігу, система розрахунків країн і регулювання курсів їх національних валют, які знаходяться під їх самостійним контролем.

Домінуюча та визначальна роль у північноамериканському регіоні належить американському долару. На них припадає основна частина платежів у експорті та імпорті, оскільки всі торговельні та інвестиційні потоки збігаються в США, а більше 70% торгівлі трьох країн є внутрішньофірмовою, яка здійснюється американськими ТНК, і, звичайно, також у американській валюті. Посилення ролі долара у Північній Америці може негативно вплинути на економіку Канади та Мексики. Це буде викликано, по-перше, тим, що в результаті утворення зони вільної торгівлі ходіння американського долара в регіоні різко зросте, що приведе до збільшення попиту на нього та зниженню курсу канадського долара та мексиканського песо. По-друге, стан американської валюти напряму відбивається на торговельних та фінансових відносинах трьох країн і через них має вплив на стан платіжних балансів США, Канади та Мексики, особливо двох останніх, оскільки для них велике значення має експорт в США та приплив американських капіталів.

2.9. Як з'ясовано в результаті дослідження, на стан платіжних балансів трьох країн суттєво впливають їхні взаємні економічні зв'язки - торговельні та фінансові. (Так, дефіцит у торгівлі США з Канадою складає 9,0% загального торговельного дефіциту США та 160,0% загального позитивного сальдо торговельного балансу Канади. Дефіцит Мексики в торгівлі з США поки що складає 5,5% дефіциту її загального торговельного балансу.) Однак, НАФТА не приділяє відповідної уваги цим питанням і ніякі спеціальні заходи регулювання платіжних балансів США, Канадою та Мексикою не передбачаються. В цей же час в Угоді закріплено положення, відповідно якому всі заходи, які застосовуються країнами з метою регулювання платіжних балансів, можуть запроваджуватися тільки на основі національного режиму. Це направлено на захист країн від дискримінаційних заходів у відношенні один до одного. Необхідно відмітити, що в умовах зони вільної торгівлі залежність США, Канади та Мексики від взаємних економічних зв'язків буде збільшуватися, тому для країн у майбутньому, напевно, буде необхідно визначити спеціальні заходи регулювання платіжних балансів.

3. ОСНОВНІ ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.

3.1. Аналіз специфіки розвитку господарського комплексу Канада-США-Мексика показує, що інтеграційні процеси у Північній Америці розвиваються дещо іншим шляхом, ніж у Західній Європі, а саме - під переважним впливом ринкових сил зі слабким розвитком наднаціональних органів регулювання. Інтеграція у даному регіоні почала розвиватися на мікрорівні, без прямої державної участі. Інтеграційні процеси між США, Канадою та Мексикою почалися задовго до інституціонального оформлення економічної інтеграції у вигляді створення зони вільної торгівлі.

НАФТА вийшло далеко за межі простої угоди про вільну торгівлю між країнами і розповсюджується на їхні фінансові відносини, які у даному регіоні мають особливо важливе значення.

3.2. В результаті дослідження розвитку північноамериканського інтеграційного комплексу встановлено, що йому властиві дещо інші економічні відносини, ніж іншим інтеграційним об'єднанням. У даному регіоні провідну роль у розвитку інтеграційних зв'язків між США, Канадою та Мексикою відіграли фінансові відносини - рух підприємницьких, головним чином американських, капіталів та зв'язки по капіталу між трьома країнами, розвиток яких набагато сильніший, ніж в ЕС. Вони зробили поштовх до розвитку виробничого та торговельного співробітництва. Однак, інтеграційний процес у Північній Америці не позбавлений серйозних суперечок. Визначною та рушійною силою у даному регіоні виступають США, і, з одного боку, вони виявили суттєвий позитивний вплив на економічний розвиток Канади та Мексики, а саме сприяли розвитку передових галузей промисловості, виникненню нових технологій, збільшенню продуктивності праці та ефективності виробництва. З іншого боку, вони привели до сильної залежності двох країн від іноземного капіталу, орієнтації їх промисловості на потреби американської економіки, що сприяло створенню в Канаді та Мексиці переважно збірних підприємств, орієнтованих на материнські компанії в США.

3.3. Досягнення НАФТА в сфері лібералізації руху капіталів дуже значні, оскільки вона направлена на повне відкриття економіки трьох країн для північноамериканських інвестицій і захист діяльності північноамериканських інвесторів. Система регулювання інвестиційної діяльності країн розроблена з урахуванням різного рівня їх економічного розвитку. Виходячи з цього, для Канади та Мексики передбачається поетапне відкриття економік і постійне

збільшення іноземної власності в їх підприємствах. В цілому у сфері інвестиційної діяльності, з одного боку, країни надають один одному національний режим, накладають заборону на використання ряду вимог до іноземних інвесторів, повністю гарантують права інвесторам і захист їх інвестицій від експропріації та націоналізації, запроваджують загальну процедуру вирішення суперечок. З іншого боку, встановлено обмежувальні заходи для іноземних інвестицій по окремих галузях промисловості, виділено сфери повністю чи частково закриті для іноземного капіталу в Канаді та Мексиці, встановлено суворі правила "походження" товарів, які у певній мірі негативно впливають на інвестиційний клімат у регіоні.

3.4. Аналіз лібералізації інвестиційного режиму в секторі фінансових послуг США, Канади та Мексики показує, що в даній сфері економіки трьох країн не є повністю відкритими. У Мексиці існують найбільш суворі обмеження для діяльності іноземних інвесторів у даній сфері. В країні встановлена визначна частка можливої іноземної участі як для окремих фінансових установ, так і для загального обмеження іноземного капіталу по окремих видах фінансової діяльності. В той же час Мексика рухається до повного відкриття свого фінансового ринку. Для цього розроблена схема постійного збільшення іноземної власності у фінансовому секторі країни протягом перехідного періоду, по закінченні якого багато обмежень на участь іноземного капіталу будуть зняті.

3.5. В сфері валютної політики в рамках НАФТА країнами закріплено положення відносно повної конвертації валют, свободи вибору валюти платежів та свободи переказів всіх грошових засобів і прибутків за кордон. В той же час не передбачається створення будь-якої організації щодо валютного регулювання та загальної розрахункової політики, а регулювання курсу національних валют знаходиться під самостійним контролем трьох країн. При цьому,

якщо збереження Канадою та Мексикою своєї національної валюти є необхідним засобом для зберігання їхнього суверенітету в північноамериканській інтеграції, то відсутність у НАФТА загальних засобів щодо питань регулювання курсів валюти трьох країн може негативно відбитися на курсі національної валюти Канади та Мексики.

3.6. В рамках НАФТА США, Канадою та Мексикою не розроблені спеціальні заходи, які направлені на регулювання стану платіжних балансів країн у випадку їхнього погіршення. Однак, у зв'язку з тим, що основні торговельні та фінансові зв'язки США, Канади та Мексики припадають на північноамериканський регіон, і, відповідно, напряду відбиваються на стані їх платіжних балансів, можливо, в майбутньому для країн стане необхідним прийняття певних загальних засобів регулювання їх платіжних відносин.

3.7. Вивчення розвитку інтеграційних процесів у сучасному світі, в даному випадку у Північній Америці, важливо з точки зору використання досвіду інших країн для України. Зараз наша країна виходить на міжнародні ринки товарів та капіталів, швидкими темпами розвиваються її виробничі, торговельні та фінансові зв'язки з країнами ЕС та СНД. Від багатьох із них Україна відрізняється рядом економічних показників. В цьому плані північноамериканська інтеграція є цікавим прикладом розвитку інтеграційних зв'язків, оскільки її учасниками виступають країни з різним рівнем економічного розвитку, що зумовило специфіку фінансових відносин у цьому регіоні. Цікавим для України є розвиток промисловості Канади та Мексики за допомогою іноземних капіталів, система лібералізації інвестиційного режиму в регіоні та захист прав іноземних інвесторів; надання Мексиці пільги, як країні, що розвивається, методи захисту фінансового ринку Мексики, поєднані з його поступовим повним відкриттям; елементи валютної політики

країн, які проводяться в рамках НАФТА. Привертає на себе увагу те, що з метою збереження та захисту суверенітету Канади та Мексики в рамках НАФТА наднаціональні органи регулювання отримали слабкий розвиток і Угодою не передбачено запровадження загальної розрахункової одиниці та системи розрахунків. Але при інтеграції України в світове господарство необхідно враховувати і негативний досвід північноамериканської інтеграції. Це міцна залежність Канади та Мексики від іноземного капіталу, збільшення моноорієнтації їх економік на США, посилення доларизації їх економік, а також фінансова криза в Мексиці 1994-1995 років.

4. РОБОТИ, ЯКІ БУЛИ ОПУБЛІКОВАНІ ПО РЕЗУЛЬТАТАХ ДОСЛІДЖЕННЯ.

1. Кузнєцова Н.В. США, Канада, Мексика: торговельні відносини в умовах північноамериканської інтеграції. Збірник молодих вчених. // Формування ринкових відносин в Україні. - Київ: НДЕІ Мінекономіки України, 1996. - С. 81-96.

2. Кузнєцова Н.В., Єременко О.К. Регулювання іноземних інвестицій в Мексиці в умовах північноамериканської інтеграції. Збірник молодих вчених. // Формування ринкових відносин в Україні. - Київ: НДЕІ Мінекономіки України, 1996. - С. 107-116.

3. Кузнєцова Н.В. Можливості використання Україною досвіду нових індустріальних країн у галузі регулювання іноземних інвестицій (на прикладі Мексики). // Проблеми трансформації економічних систем та становлення ринкового господарства в Україні: Тези виступів на Всеукраїнській наук. студ. конф.-ії, К., 1996. - С. 35-37.

4. Кузнєцова Н.В., Єременко О.К. Досвід розвинутих країн з питань регулювання іноземних інвестицій (на прикладі Канади). // Вісник № 37. Економіка. - Київ: Київський університет ім. Тараса Шевченка, 1996. - С. 71-84.

Кузнецова Н.В. Финансовый аспект североамериканской экономической интеграции. Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.05.03.-Международные экономические отношения. - Киевский университет имени Тараса Шевченко, Киев, 1996 год.

Диссертация содержит результаты исследований финансовых отношений США, Канады, Мексики в условиях североамериканской интеграции. Исследована специфика методов регулирования иностранных инвестиций в данном регионе и регулирования отношений стран в области финансовых услуг. Проведен анализ движения предпринимательских капиталов, его направлений и сфер приложения. Выявлены элементы общей валютной политики США, Канады и Мексики и степень взаимозависимости состояния их платежных балансов.

Annotation.

Kuznetsova N.V. Financial Aspect of the North American Economic Integration. Manuscript.

This thesis has been for the competition for a candidate's degree of economic science on the speciality 08.05.03.- International economic relations - Taras Shevchenko Kiev University. Kiev, 1996.

This work contains the results of research of the financial relations between the USA, Canada and Mexico under the conditions of the North American integration. The specific features of the methods of FDI regulation and methods of financial services regulation in the region were researched. The trends of FDI and activity of the TNC in the North America were analyzed. The elements of common currency policy of the USA, Canada, Mexico and an interdependence of their balances of payments were investigated.

Ключові слова: економічна інтеграція, фінансові відносини, іноземні інвестиції, транснаціональні корпорації, валютна політика, платіжний баланс.

Подписано к печати 25.12.96 г. Формат 60x84/16.
Объем: 1.0 усл.-печ.л., 1.0 уч.-изд.л.
Тираж 100. Заказ 78.

Типография "ABC International" Киев, Горького, 180.

ККРЭСМ

AB 36.619